Hallintovaliokunta

# VNS 2/2024

# Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–28.

## Hyvinvointialueiden rahoituksen pitäisi olla tasapainossa vuonna 2027

Julkisen talouden suunnitelmassa (JTS) tavoitellaan hyvinvointialuehallinnon rahoituksen tasapainoa vuodelle 2027.

Hyvinvointialueet ovat aloittaneet vuoden 2024 toimintansa rahoituksen näkökulmasta erittäin haastavista lähtökohdista. Valtakunnallisesti hyvinvointialueiden rahoitus kasvoi vuodelle 2024 n. 900 milj. euroa vuoden 2023 talousarviosta. Tämä tarkoittaa, että vuodelle 2024 hyvinvointialueilla on käytettävissä rahoitusta toiminnan järjestämiseen ja tuottamiseen n. 500 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2023 kului.

Vuonna 2023 hyvinvointialueet päätyivät yli 1,4 mrd. euron alijäämään. Kun tiedetään, että kuluvalle vuodelle rahaa on käytettävissä edellisvuotta vähemmän, on hyvinvointialueiden alijäämien tosiasiallinen pienentäminen mahdotonta ilman merkittävää toiminnan heikentämistä nykyinen toimintaympäristö huomioon ottaen. Voidaan arvioida, että hyvinvointialueet tulevat tekemään alijäämää kuluvana vuonna enemmän kuin vuonna 2023. Tämä tarkoittaisi valtion näkökulmasta yli 3 mrd. euron kumulatiivista alijäämää vuoden 2024 tilinpäätöksissä.

Kokonaisuutena hyvinvointialueiden talouden tasapainottaminen ei ole mahdollista vuoden 2026 loppuun mennessä; yksittäiset alueet saattavat onnistua tasapainottamisessa vuodelle 2025 kohdistuvan rahoituksen jälkikäteistarkistuksen myötä.

## Hyvinvointialueiden ensimmäinen toimintavuosi reilusti alijäämäinen

Vuodelle 2024 rahoitusnäkymien lähtökohdat ovat vielä heikommat kuin vuonna 2023. Merkittävämpänä tekijänä on edelleen hva-indeksin epärealistisuus, koska se on laskettu vuoden 2023 talousarviosta, joka lähtökohtaisesti oli liian matala. Jos laskenta olisi tehty vuoden 2023 ennusteista, jälkikäteisrahoituksen määrä olisi huomattavasti pienempi ja hyvinvointialueilla olisi realistisemmat lähtökohdat toimintansa toteuttamiseen. Nyt on riskinä, että hyvinvointialueiden taloustilanne ehtii vuosien 2023–24 aikana liian syvään kuoppaan, jota jälkikäteisrahoitus ei ehdi korjata ainakaan vuoden 2026 määräaikaan mennessä.

Hyvinvointialueiden alijäämien syntyminen oli seurausta meno- ja tulokehityksen epätasapainosta. Kustannuksien kasvuun vaikuttaneita merkittävimpiä tekijöitä olivat palkkakustannusten sopimuskorotusten vaikutukset, jotka sote-sektorilla olivat keskimääräistä suuremmat sekä ostopalvelujen räjähdysmäinen kasvu. Ostopalvelujen osin hallitsemattomaan kasvuun vaikuttivat pääasiassa yksityisten hoivayritysten valtakunnalliset jopa yli 20 % hintojenkorotukset, jotka olivat seurausta mm. hoitajamitoituksen tiukentuneesta lainsäädännöstä. Vallitseva henkilöstön saatavuushaaste yhdistettynä tiukentuneeseen lainsäädäntöön on aiheuttanut valtakunnallisesti hallitsematonta vuokratyövoiman (ostopalvelut) käytön kasvua.

## Hallituksen keväällä 2024 päättämät tehtävämuutokset

JTS:ssa esitetään, että hallituksen keväällä 2024 päättämät tehtävämuutokset ja sopeutustoimet vähentävät hyvinvointialueiden valtionrahoitusta menojen vähenemistä vastaavasti.

Näin ei tule tapahtumaan. Osana lisäsäästötoimia hyvinvointialueiden velvoitteita kevennetään, mikä huomioidaan suoraan myös hyvinvointialueiden rahoituksessa. Velvoitteiden keventäminen ei suoraan vähennä hyvinvointialueiden kustannuksia. Yksityiset hoivajätit nostivat ostopalveluina tuotettavien palvelujen hinnoittelua jopa yli 20 % velvoitteiden kasvaessa, mutta eivät tule alentamaan hinnoitteluaan vastaavasti. Hyvinvointialueilla ei ole mahdollisuuksia irtisanoa kaikkia sopimuksiaan, kuten yksityiset hoivajätit tekivät velvoitteiden kasvaessa.

Valtion tulisi myös ohjata vuokralääkäripalveluja esimerkiksi tarveperusteisuuteen perustuvalla kattohintamallilla. Tällä tavoin määritelty kattohintamalli olisi kannustava myös palveluja tuottaville yhtiöille, yhtiöt saisivat sitä paremman korvauksen mitä korkeampi sairastavuus alueella on. Toisaalta se olisi kannustava myös niille hyvinvointialueille, joilla on vaikeuksia omien kilpailutusten myötä saada kohtuuhintaisia tarjouksia lääkäripalveluista, koska valtakunnallinen ohjaus poistaisi kestämättömät jopa kymmenkertaiset ostopalvelukustannukset.

## Siirtymätasaus

Hyvinvointialueiden rahoitusmallin suurin epäkohta on siirtymätasaus. Esimerkiksi Pohjois-Karjalan rahoituksesta siirtymätasaus leikkaa vuoden 2024 rahoituksesta yli 60 milj. euroa tarveperusteisuuteen nähden. Kuuden vuoden integroidun toiminnan (kuntayhtymä) myötä kustannuskehitys oli maltillinen ja olimme Suomen tehokkaimpia sote-organisaatioita, jossa integroidulla toiminnalla saavutettavat hyödyt on pääasiassa saavutettu. Siirtymätasauksen myötä hyvinvointialueet eivät koskaan tule olemaan yhdenvertaisessa asemassa, koska hyvinvointialueiden rakenteeseen sallitaan jäämään merkittäviä tuottavuuseroja.

Hallitusohjelmassa rahoitusmallin muutosten yhteydessä on tehty pieniä muutoksia siirtymätasauksiin. Itse ongelmaa nämä muutokset eivät ole poistaneet. Tällä hetkellä siirtymätasauksella tuetaan alueita, jotka ovat toimineet tehottomasti ja rankaistaan tehokkaasti toimineita alueita. Ja mikä pahinta, siirtymätasauksesta on muodostumassa pysyvä vuosittaista epätasa-arvoa aiheuttava mekanismi.

## Lainanottovaltuudet sekä laina- ja rahoitussopimusvastuut

Hyvinvointialueiden pitkäaikaisen lainan myöntämiseen on tullut odottamattomia haasteita Kuntarahoitus Oyj:n tiukentuneen käytännön myötä. Kuntarahoitus Oyj ei enää voi myöntää pitkäaikaista rahoitusta hyvinvointialueille kuin minimaalisen 400 milj. euron limiitin puitteissa. Tämä tarkoittaa, että hyvinvointialueet joutuvat hakemaan pääasiallisen rahoituksen investointeja varten muilta rahoituslaitoksilta ja tämä nostaa pitkäaikaisen rahan hintaa turhaan. Valtion pitäisi käydä keskusteluja Kuntarahoitus Oyj:n ja Kuntien takauskeskuksen kanssa asian normalisoimiseksi.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueelle myönnettiin ainoana organisaationa lainanottovaltuutta vuodelle 2024. Tällä ei ole kuitenkaan mitään merkitystä Kuntarahoitus Oyj:n pitkäaikaisen rahoituksen myöntämisen kriteereissä eri alueiden välillä.

*Ystävällisin terveisin*

Ismo Rouvinen
Talousjohtaja, konsernipalvelujen toimialuejohtaja
puh. 013 330 4506
ismo.rouvinen@siunsote.fi

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue – Siun sote
Tikkamäentie 16, M-talo, 4. krs.
80210 Joensuu

Jakelu

Valtiovarainvaliokunta

Tiedoksi

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen kirjaamo